

Н. П. Кіркова,
к. е. н., доцент кафедри економічної кібернетики і фінансів,
Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ

ОЦІНКА ДИНАМІКИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В УКРАЇНІ

N. Kirkova,
Ph.D. in Economics, Associate Professor of Economic Cybernetics and Finance Department,
Berdyansk State Pedagogical University, Berdyansk

EVALUATION OF THE INVESTMENT CLIMATE'S DYNAMICS IN UKRAINE

Неоднорідність природних факторів обумовлює багатий потенціал України, урізноманітнює як регіональні інвестиційні умови, так і загальнодержавні. В статті піднімається питання проблеми інвестиційної привабливості країни, яка є одним із основних чинників розвитку економіки. В роботі проведено аналіз динаміки капітальних інвестицій в Україні. Зазначені показники за регіонами підтверджують те, що політична ситуація є основним фактором спадного характеру обсягу капітальних інвестицій в Україні. Виділено показові регіони за рівнем індексів інвестицій. Проаналізовано і виявлено наявність закономірностей у потоці іноземних інвестицій, для цього проведено аналіз динаміки показників їх походження та належності до галузевої і регіональної сфер. Зроблено висновки щодо зміцнення вітчизняної економіки, які ґрунтуються на необхідності стимулювання іноземних інвестицій для розвитку тих галузей, об'єкти яких становлять собою значний нереалізований потенціал розміщення виробничих потужностей та капіталів.

Heterogeneity of natural factors causes rich potential of Ukraine, diversifies the regional investment conditions as well as national ones. The article raises the question of investment attractiveness' problems of the country's, which is one of the main factors of economic development. This paper analyzes the dynamics of capital investment in Ukraine. The noted indicators by region confirm that the political situation is a major factor of decreasing dynamics of capital investments volume in the country. There were highlighted exemplary regions in terms of index investments. There was analyzed and found availability of patterns in the flow of foreign investment, for these there was analyzed the indicators' dynamics, their origin and their affiliation to the sectoral and regional areas. There were made the conclusions on the strengthening of the national economy, based on the need to encourage foreign investment to develop those industries which objects represent a significant untapped potential allocation of production capacity and capital.

Ключові слова: капітальні інвестиції, динаміка, закономірність, іноземні інвестиції, регіональні показники, інвестиційна привабливість.

Key words: capital investment, dynamics, pattern, foreign investment, regional indicators, investment attractiveness.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Україна володіє багатим природним потенціалом, неоднорідність якого обґрунтовується географічними, соціальними, історичними умовами, які повинні сприяти її економічному розвитку. Ці фактори урізноманітнюють як регіональні інвестиційні умови, так і загальнодержавні. Інвестиційна привабливість держави є одним із основних чинників розвитку економіки країни.

Потреба України у інвестиційних ресурсах залишається високою і її рівень не відповідає великому потенціалу.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

В [1] оцінюється потенціал України для забезпечення умов на які орієнтується інвестор. Особливої уваги

Таблиця 1. Обсяг капітальних інвестицій, млн грн.

	2011	2012	2013
Україна	230001,2	263727,7	247892
Автономна Республіка Крим	16882,1	17576,8	14383,4
Вінницька	4674,1	4901	5757,5
Волинська	2412,1	3180,2	3104,6
Дніпропетровська	20945,1	20456,2	20456,3
Донецька	25252,3	30068,8	26939,6
Житомирська	2207,6	2539,2	2755,3
Закарпатська	2843,4	2518,8	2331,4
Запорізька	5728	6261,7	6271,3
Івано-Франківська	4017,8	4976,6	4531,7
Київська	15334,3	19375,8	19462,7
Кіровоградська	3452,6	4376,7	3039,5
Луганська	6020,9	7839,4	11110,9
Львівська	10944	9992,5	8803,2
Миколаївська	3701,1	4166,4	4603,8
Одеська	7824	13230,3	10415,4
Полтавська	6613,3	10190,5	8398,8
Рівненська	2431,8	2671,6	2673,3
Сумська	2478,6	2695,7	2496
Тернопільська	2431,2	3159,9	2830,6
Харківська	12289,5	13516,1	8435
Херсонська	2412,7	2287,9	1934,2
Хмельницька	3248,8	3282,6	3144
Черкаська	2728,3	3373,4	3041
Чернівецька	1714,2	2131,2	2127,2
Чернігівська	2180,7	2470,2	2586,8
м. Київ	57662,7	64552	64072,4
м. Севастополь	1570	1936,2	2185,7

Джерело: дані Державного комітету статистики — <http://ukrstat.org/about.html>

заслуговує розмір ринку, де бізнес-сегмент є агрегованим показником, який враховує кількість підприємств в області, обсяги державної підтримки, обсяги капіталовкладень, кількість банківських установ, обсяги прямих іноземних інвестицій, обсяги експорту/імпорту. Його забезпечують і географічне розташування, і територія областей, і доступність транспортних шляхів, і наближеність до центрів економічного розвитку (лише п'ять областей не мають спільних кордонів з іншими державами або виходу до моря, і в цьому сенсі є виключно внутрішніми територіями країни), і природні ресурси, і інфраструктура, і наявність трудових ресурсів.

Задовільний обсяг інвестицій є умовною гарантією структурних зрушень у народному господарстві, якісного підвищення показників господарської діяльності на макро- та макrorівнях, зростання темпів технічного і технологічного прогресу та виходу з економічної кризи. Визначено, що збільшення прямих іноземних інвестицій на 1% спричиняє зростання ВВП на 0,4% [2].

Дійсно, важливу роль в розвитку економіки будь-якої країни виконують іноземні інвестиції. Структуру економіки визначає і обсяг інвестицій, і характер та доцільність галузевого та територіального розміщення.

Ці фактори впливають на оптимізацію функціонування цілих виробничих галузей національного господарства, підвищення економічної активності населення, впровадженню нових технологій, використанню передового зарубіжного досвіду, розвитку малого і середнього бізнесу, зростанню інвестиційного потенціалу та ін. [3].

Не дивлячись на те, що обсяги залучення іноземних інвестицій досягають значних показників, потреба економіки України у інвестиційних ресурсах залишається високою. Покращення стану економіки можливо при ефективній мобілізації капітальних ресурсів, забезпеченні якісного оновлення та розширення основних фондів, через що виникає необхідність пошуку та залучення інших джерел інвестування, які мають іноземне походження. Їх основою можна вважати власні кошти підприємств, залучені кошти у вигляді кредитів, банківських інвестицій, кошти населення, державні трансферти та ін. [4].

Актуальною є і проблема інвестиційної привабливості регіональної економіки для кожної окремої галузі. Цікавою є робота [5], в якій піднімається питання виведення туристично-рекреаційного комплексу на траєкторію інвестиційно-привабливого розвитку, бо "одночасно з регіональними процесами інвестиційної діяльності тривають досить інтенсивні процеси диверсифікації та спеціалізації туристського та рекреаційного виробництва".

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Оцінити проблему інвестиційної привабливості країни, яка є одним із основних чинників розвитку економіки, провести аналіз динаміки капітальних інвестицій, виділити показові регіони за рівнем індексу інвестицій. Проаналізувати і виявити наявність закономірностей у потоці іноземних інвестицій.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Одним із механізмів удосконалення соціально-економічного розвитку є активізація інвестиційного процесу. Тому важливо вивчити основні напрямки інвестиційних потоків у країну, визначити особливості характеру розподілу інвестицій за регіонами та оцінити тенденції інвестування за окремими галузями.

Із таблиці 1 видно, що у 2012 р. збільшення обсягу капітальних інвестицій в Україні в цілому склав 33726,5 млн грн., а у 2013 р. спостерігався значний спад у розмірі 15835,7 млн грн.

Таблиця 2. Частка капітальних інвестицій у провідних регіонах за 2011–2013 рр.

	2011	2012	2013
Харківська	0,05	0,05	0,03
Луганська	0,03	0,03	0,04
Львівська	0,05	0,04	0,04
Одеська	0,03	0,05	0,04
АРК	0,07	0,07	0,06
Дніпропетровська	0,09	0,08	0,08
Київська	0,07	0,07	0,08
Донецька	0,11	0,11	0,19
м.Київ	0,25	0,24	0,26

Розраховано за даними Державного комітету статистики [6].

Україна		Україна	
76,9		76,9	
Волинська	124,2	Чернівецька	58
Закарпатська	122,6	Черніська	86,2
Івано-Франківська	123,8	Тернопільська	58,5
Луганська	107,4	Сумська	85,1
Львівська	119	Рівненська	60,1
Харківська	105,2	Полтавська	84,1
Херсонська	176	Одеська	29,9
Хмельницька	141	Миколаївська	35,6
м. Київ	100,9	Кіровоградська	98,8
		Київська	76,9
		Закарпатська	83,9
		Житомирська	71,6
		Донецька	72,1
		Дніпропетровська	99,1
		Вінницька	62,8
		АР Крим	35,1

Рис. 1. Індекси капітальних інвестицій за регіонами за I квартал 2014 р.

Для того, щоб провести додатковий аналіз з урахуванням 2014 р. були зіставленні зазначені показники за I квартал: 2011 — 34497,6 млн грн., 2012 — 48123 млн грн., 2013 — 51944 млн грн., 2014 — 42625 млн грн. Запропонована динаміка вказує на спад у 2014 р. і пік у 2013 р., показники III кварталу вказують на зниження відповідних значень вже у 2013 р. Аналіз тільки підтверджує те, що політична ситуація є основним фактором спадної динаміки обсягу капітальних інвестицій в Україні.

Найбільш показовими регіонами за відповідними частками для 2011, 2012 і 2013 рр. є Харківська, Одеська, Київська, Львівська, Луганська, Донецька і Дніпропетровська області, Автономна Республіка Крим та м. Київ (табл. 2).

Доречно було б проаналізувати відповідні показники за 2014 р., тобто динаміку, особливий характер цих змін, але оприлюднено тільки дані за I квартал 2014 р. Не дивлячись на це, можна спостерігати кореляцію між змінами індексу і впливом політичного фактору на зазначені показники. На рисунку 1 стрілкою вгору позначені регіони з позитивною динамікою, а оберненою стрілкою з індексами менше 1. У першому випадку це західні регіони, Херсонська і Харківська області, у другому усі останні. Загальний індекс по Україні складає 76,9.

Дуже важливо своєчасно дати оцінку інвестиційному клімату в країні, спрогнозувати його привабливість для інвесторів. Інвестиційний клімат необхідно розглядати як сукупність економічних, політичних, регуляторних, законодавчих та інших факторів, бо саме вони визначають ступінь ризику капіталовкладень та можливість їх ефективного використання. У першому кварталі 2014 року інвестори ще з надією оцінювали всі зміни в країні, у другому кварталі показники індексу інвестицій вже почали спадати. Так, за даними Європейської Бізнес Асоціації (рис. 2) рівень довіри бізнесу до країни становить 2,72 бали з 5 можливих [7]. Це значення у II кварталі 2013 року дорівнювало 2,15 балам, а у четвертому — 1,81. Тобто по-

стійна нестабільність в країні дещо зупиняла інвесторів, у четвертому кварталі показники значно спали, бо революційні події приголомшили бізнес-діячів. Наступні дії, пов'язані з очікуванням позитивних змін, призвели до збільшення рівня довіри, але деяке уповільнення дій уряду знову призвело до зниження відповідних показників.

З метою розвитку вітчизняної економіки, необхідно стимулювати освоєння іноземних інвестицій для тих галузей, об'єкти яких становлять собою значний нереалізований потенціал розміщення виробничих потужностей та капіталів. Тому доцільно проаналізувати і виявити наявність закономірностей у потоці іноземних інвестицій. Для цього необхідно провести аналіз динаміки показників походження інвестицій, їх належність до галузевої і регіональної сфер.

Аналіз обсягів прямих іноземних інвестицій (табл. 3) показує позитивну динаміку, причому більшу частину займають іноземні інвестиції з країн ЄС. Більше 70% складає їх частка в загальному обсязі.

Події політичної дестабілізації дещо зменшили ці показники, але як було зазначено вище процес оновлення почався десь на початку II кварталу 2014 р., цьому сприяла віра бізнес-гравців у позитивні зміни.

Логічно було оцінити структуру основних країн-інвесторів іноземного акціонерного капіталу, які розміщують свої активи в Україні в якості прямих інвестицій (рис. 3).

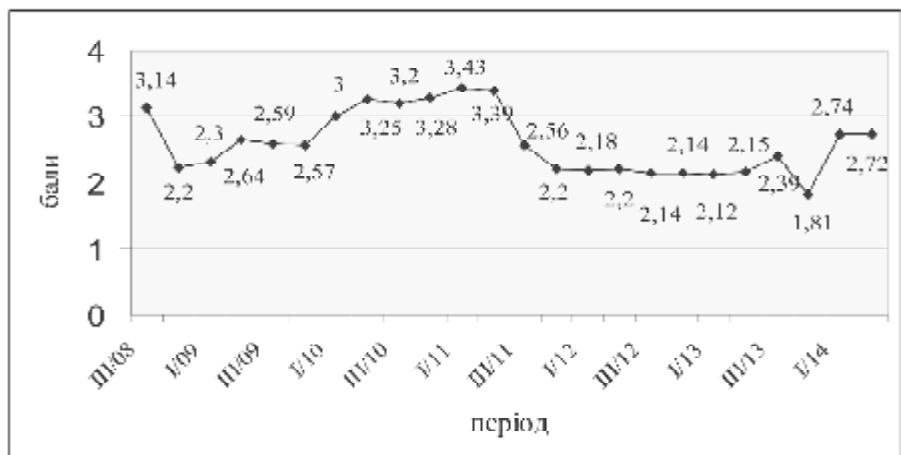

Рис. 2. Індекси інвестиційної привабливості регіонів

Таблиця 3. Обсяги прямих іноземних інвестицій, млн дол. США

	1996	2001	2006	2010	2011	2012	2013	Ін. 31.12.13
Усього	896,9	3875	16890	40053	44806	50334	55297	58137
З країн ЄС	397,4	1425	12009	31609	35353	40332	43546	44423
Частка ЄС	0,44	0,37	0,71	0,79	0,79	0,80	0,79	0,76

Основною країною інвестором являється Кіпр, обсяги інвестування якого збільшилися і становлять 32,73% інвестицій вкладених усіма країнами світу в українську економіку станом на 31.12.2012 р.

Збільшивши власний капітал на 29.35%, кіпрські інвестори стали лідерами відносного та абсолютного приросту обсягів капіталів серед усіх основних країн-інвесторів, а збільшення загального показника прямих іноземних інвестицій було забезпечено в основному Кіпром [3].

Німеччина займає друге місце у рейтингу вкладів і складає 10,82%, це теж дуже значні показники привабливості України для даної країни. Нідерланди дещо поступаються Німеччині і займають третє місце з часткою у 9,56%, що на 2,19% більше Російської Федерації, яка за прогнозами значно зменшить цей рівень. За абсолютними показниками Німеччина зменшувала обсяги інвестицій за останні роки (2012 — 7391 млн дол. США, 2013 — 86120,9 млн дол. США), а Росія навпаки показувала позитивну динаміку, бо показники 2012 року склали 3600,4 млн дол. США, а у 2013 р. збільшилися до 3793,0 млн дол. США. Піковий період для Австрії відзначався у 2012 р. з показниками 3418,8, у 2013 р. він дещо знизився до частки у 5,6%. Велика Британія поступається попереднім країнам, але теж займає достатні позиції на рівні 4,7%. Здала свої позиції Франція, якщо у 2011 р. обсяг інвестицій дорівнював 2368,1 млн дол. США, то на 2013 р. зафіксовано вже 1766,6 млн дол. США.

Виходячи з розрахованих показників розподілу обсягів іноземних інвестицій в регіонах України (табл. 4) можна зробити висновки, що майже 50% припадає на місто Київ. Лідуючими регіонами є Дніпропетровська (15,6%), Донецька (6,04%) і Харківська області (3,81%). Приблизно рівними частинами володіють і займають наступне місце у розподілі Одеська (2,87%) і Львівська області (2,93%). Загальна картина свідчить

про нерівномірність розподілу, яка впливає на розвиток як регіонів так і країни в цілому. Іноземні інвестори високо не оцінюють периферійні виробничі об'єкти, а прагнуть впливати на столичні всеукраїнські компанії. Ця

диспропорція розміщення іноземних капіталів є важливим фактором у проблемах розвитку міжгалузевого виробничого процесу.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Оптимізація інвестиційного процесу є інструментом удосконалення соціально-економічного розвитку країни. Тому важливо постійно аналізувати характер і основні напрями інвестиційних потоків у країну, визначати особливості та закономірності розподілу інвестицій за регіонами, оцінювати тенденції інвестування за окремими галузями.

Аналіз динаміки обсягу капітальних інвестицій в Україні вказує на негативний характер притоку і це тільки підтверджує те, що політична ситуація є основним фактором спадної динаміки на даний час.

Дуже чітко простежується диференціація розподілу інвестицій на регіональному і галузевому рівнях. Найбільш показовими регіонами за відповідними частками для 2011, 2012 і 2013 рр — є Харківська, Одеська, Київська, Львівська, Луганська, Донецька і Дніпропетровська області, Автономна Республіка Крим та м. Київ.

Аналіз обсягів прямих іноземних інвестицій показує позитивну динаміку, причому більшу частину займають іноземні інвестиції з країн ЄС. Більше 70% складає їх частка в загальному обсязі. Події політичної дестабілізації дещо зменшили ці показники, але процес оновлення почався десь на початку II кварталу 2014 р., цьому сприяла віра бізнес-гравців в позитивні зміни.

Оцінка структури основних країн-інвесторів іноземного акціонерного капіталу, які розміщують свої активи в Україні в якості прямих інвестицій показала, що основною країною-інвестором є Кіпр, з великою різницею друге і третє місце посідають Німеччина і Нідерланди.

Рис. 3. Структура прямих іноземних інвестицій в економіці України за основними країнами-інвесторами

Розраховано за даними [6].

Таблиця 4. Прямі іноземні інвестиції у регіонах України

	1996	2001	2006	2010	2011	2012	2013	На 31.12.13
АРК	15,8	146,0	488,1	718,4	815,6	1176,7	1461,6	1608,9
Вінницька	5,4	22,0	79,1	184,6	205,3	226,4	248,2	278,7
Волинська	3,2	49,0	113,4	332,4	218,6	291,4	380,5	339,3
Дніпропетровськ	64,0	220,0	5872,6	7054,1	7495,1	8208,2	8432,3	9092,1
Донецька	79,4	306,8	614,4	1636,8	2278,2	2646,9	3187,0	3510,5
Житомирська	4,0	27,9	121,5	238,1	258,1	337,7	362,8	387,7
Закарпатська	18,0	92,1	261,3	363,7	364,4	348,5	406,4	447,4
Запорізька	14,3	230,0	598,6	916,1	952,8	987,6	1077,6	1124,7
Ів.-Франківська	18,0	40,1	136,7	635,1	512,5	624,0	642,7	813,5
Київська	32,4	342,7	678,9	1525,5	1611,1	1751,7	1835,2	1948,3
Кіровоградська	6,8	19,5	67,5	82,6	65,0	72,4	103,7	150,9
Луганська	22,7	31,4	268,7	637,1	687,5	766,0	838,2	883,8
Львівська	43,6	150,0	426,9	1198,6	1254,6	1387,8	1637,8	1706,0
Миколаївська	6,3	45,4	123,7	162,7	165,4	152,3	244,7	280,5
Одеська	77,3	203,0	599,3	1042,0	1107,3	1220,5	1629,1	1670,7
Полтавська	13,6	181,0	280,0	450,9	551,3	702,2	943,2	1065,1
Рівненська	3,4	45,6	109,6	307,6	309,2	280,4	298,8	312,9
Сумська	16,9	44,3	165,5	243,5	359,6	361,8	386,5	427,2
Тернопільська	9,1	21,3	39,3	66,5	59,8	61,9	63,9	68,2
Харківська	8,2	121,0	485,7	2082,7	2716,9	2814,3	2174,3	2216,3
Херсонська	2,1	35,2	109,2	197,4	203,4	206,4	251,5	279,4
Хмельницька	7,0	15,4	77,3	219,6	183,0	186,8	205,1	225,5
Черкаська	28,2	104,7	99,1	222,5	289,4	285,7	882,5	890,0
Чернівецька	4,2	8,9	28,4	61,8	61,9	61,9	64,2	69,8
Чернігівська	12,1	51,5	98,2	88,8	94,9	100,9	105,0	128,6
Київ	379,9	13050	4836,5	192251	21832	24908	27278,1	28039,7

З метою розвитку вітчизняної економіки, необхідно стимулювати освоєння іноземних інвестицій для тих галузей, які володіють нереалізованим потенціалом, це призведе до зменшення диференціації на регіональному рівні і буде сприяти зміцненню соціально-економічному стану країни взагалі.

Література:

1. Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ukrproject.gov.ua/sites/default/files/upload/rejting_investiciynoyi_privablivosti_regioniv_2014_1.pdf
2. Андросова О.Ф., Яковлева Т.В. Характеристика інвестиційних процесів в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.confcontact.com/2012_03_15/ek3_androsova.php
3. Аналіз руху прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в Україні за 2012 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://infolight.org.ua/content/analiz-ruhu-pryamih-inozemnih-investiciy-akcionernogo-kapitalu-v-ukrayini-za-2012-rik>
4. Єдинак В.Ю. Аналіз інвестиційної складової економічної безпеки України в умовах глобалізації та транснаціоналізації національної економіки [Електронний ресурс] / В.Ю. Єдинак // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. — 2013. — № 4 (9). — С. 93—100. — Режим доступу: <http://economics.opu.ua/files/archive/2013/n4.html>
5. Шпак Л.О. Інвестиційна привабливість регіональних туристично-рекреаційних комплексів [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.m.nauka-com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=eng&z=2719>
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.org.ua>. — 2014.

7. Индекс инвестиционной привабливості Асоціації за II квартал 2014 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.eba.com.ua>

References:

1. State Agency for Investment and National projects of Ukraine (2014), "Investment Attractiveness Rating 2014" available at: http://www.ukrproject.gov.ua/sites/default/files/upload/rejting_investiciynoyi_privablivosti_regioniv_2014_1.pdf (Accessed 1 August 2014).
2. Androsova, O.F. and Yakovlieva, T.V. (2012), "Characteristics of investment processes in ukraine", available at: http://www.confcontact.com/2012_03_15/ek3_androsova.php (Accessed 3 August 2014).
3. Infolight (2013), "Analysis of FDI (equity) in Ukraine for 2012", available at: <http://infolight.org.ua/content/analiz-ruhu-pryamih-inozemnih-investiciy-akcionernogo-kapitalu-v-ukrayini-za-2012-rik> (Accessed 04 August 2014).
4. Yedynak, V.Yu. (2013), "Analysis of the investment component of the economic security of Ukraine in the context of globalization and transnationalization of national economy", *Ekonomika: realii chasu*, vol. 4 (9), pp. 93—100.
5. Shpak, L. O. (2012), "Investment attractiveness of regional tourist and recreational complexes", *Efektyvna ekonomika*, [online], available at: <http://www.m.nauka-com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=eng&z=2719> (Accessed 4 August 2014).
6. State Statistics Service of Ukraine (2014), "Statistical information. Tourism", available at: <http://www.ukrstat.org.ua> (Accessed 26 Jule 2014).
7. European Business Association (2014), "Investment Attractiveness INDEX Quarter II 2014" available at: www.eba.com.ua (Accessed 7 August 2014).
Стаття надійшла до редакції 05.08.2014 р.